

คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับรางวัลดีเด่นกับ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ Nurse Characteristics of Professional Nurses' Practices Based on the Way of Bodhisattva's Perfection Practices

นิภาพร ปานสวัสดิ์

Nipaporn Pansawat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: sawatdee2504@hotmail.com

Doi : 10.14456/jmcpupeace.2016.74

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลเกียรติยศระดับประเทศ และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าหลักการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุประกอบด้วย 4 หลักสำคัญดังนี้ (1) หลักสุทธิ หมายถึง จิตบริสุทธิ์ไม่หลงใหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย (2) หลักปัญญา หมายถึง รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ (3) หลักเมตตา หมายถึง ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่ เจ็บตายและ (4) หลักขันติ คือ อดทนจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถือเป็น การ “เพาะโพธิ์” ขึ้นในตน

ผลการวิเคราะห์พบว่า คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีความสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ด้านหลักสุทธิ คือ มีจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากอคติต่อผู้อื่นด้านหลักปัญญา คือ มีความเชี่ยวชาญในงานของตน พัฒนาคำรู้ ทักษะสามารถถ่ายทอดและเป็นแบบอย่างได้ ด้านหลักเมตตา คือ มีความรักและปรารถนาดี

ต่อผู้อื่นอย่างไม่สิ้นสุด เสียสละอุทิศตน มีมิตรภาพที่ดี และหลักขันติ คือ ใช้ความอดทนในการทำงานด้านบริหาร บริการ และวิชาการเพื่อมุ่งเป้าหมายความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ มีความปลอดภัย มีหลักธรรมและการปรับตัว มีความสุขกับการรับใช้เพื่อนมนุษย์ แม้อยู่ในภาวะที่เหนื่อยล้า ขาดขวัญกำลังใจ ก็ยังคงอยู่ในวิชาชีพอย่างยืนหยัด ไม่คิดลาออกจากวิชาชีพพยาบาลแม้เผชิญกับปัญหาอุปสรรคมากมายในสภาวะการณ์ปัจจุบัน

คำสำคัญ: คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับรางวัลดีเด่น, วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

Abstract

The research's purposes were as follows: 1) to study Bodhisattva's Perfection Practices based on Buddhadasa Bhikku's way of thinking, 2) to study the outstanding characteristics of professional nurses who received the honorable national award, and 3) to analytically study the similarities of core practice issues between those professional nurse's characteristics and the Bodisattva's way of perfection practice.

Regarding the literature review the Bodisattva's way of perfection practice composes of four key concepts including Suddhi, Panna, Metta, and Khanti as followed: (1) Suddhi refers to person who has a purified mind without defilements; (2) Panna refers to a wisdom mind who knows how to eliminate sufferings leading to liberation; (3) Metta and refers to unselfish persons who establish good friendships and recognition towards everyone concerning we are in the same boat of human being with states of birth, old age, sickness, and dead; and (4) Khanti refers to the right efforts and right knowledge leading to achievement as planning the Bodhi tree in oneself.

The findings showed that the characteristics of outstanding professional nurses have congruent with the way of Bodhisattva's Perfection Practices based on Buddhadasa Bhikku's way of thinking. Firstly, the "Suddhi" concept refers to having purified mind without prejudice to others. Secondly, the "Panna" concept refers to having keenness in their works, developing knowledge in nursing practice, educating and being a good model for others. Thirdly, the "Metta" concept refers to having unconditioned love and compassion towards others, devoting themselves in helping others, building good relationship with right understanding of all human life. Lastly, the "Khanti" concept refers to enduring work in their administration, services, and academic services responsibilities for effective goal setting achievement concerning work safety, moral, coping, happy with serving others and do not quit the job although the nurses are exhausted, powerless, and facing with unpleasant situations.

Keywords: Professional Nurses' Characteristics, the Way of Bodhisattva's Perfection Practices

บทนำ

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยอมรับในสังคม มีบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานบริการพยาบาลในหลายมิติได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา ดูแลเยียวยาความเจ็บป่วย และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย ครอบคลุมแบบองค์รวมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของกฎหมายวิชาชีพ มีสภาการพยาบาลให้การรับรองและควบคุมคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน พยาบาลวิชาชีพทุกคนจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่เอื้อต่อการทำงานให้ประสบความสำเร็จเพื่อประโยชน์ต่อผู้รับบริการและประโยชน์ต่อตนเอง เกิดประโยชน์ต่อวิชาชีพในแง่การสร้างชื่อเสียงและเผยแพร่มาตรฐานทางวิชาชีพการพยาบาลให้ทัดเทียมและเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและในระดับนานาชาติ สามารถช่วยลดอัตราการป่วยและพิการ ภาวะแทรกซ้อนที่ป้องกันได้ ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข วิชาชีพพยาบาลในปัจจุบันกำลังตกอยู่ท่ามกลางอุปสรรคที่เป็นความท้าทายหลายประการได้แก่ ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ลักษณะงานมีความซับซ้อน ความต้องการบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญและมีทักษะเฉพาะทางเพิ่มมากขึ้น ความคาดหวังจากผู้รับบริการ ผู้บังคับบัญชา และจากสภาวิชาชีพเพิ่มขึ้น (Kaewtem, 2013) เป็นสิ่งที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพบริการพยาบาลที่ได้มาตรฐานและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้คณะบุคคลส่วนหนึ่งมองเห็นโอกาสในการนำเรื่องการรักษาพยาบาลไปประกอบธุรกิจที่มุ่งแสวงหาผลกำไร เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการวิชาชีพและผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับประเด็นด้านสิทธิและการคุ้มครองผู้บริโภคได้พัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด ดังนั้นหากผู้ป่วยต้องพบกับความผิดหวังหรือได้รับอันตรายจากการประกอบอาชีพ จึงเกิดกรณีการร้องเรียนฟ้องร้องเพิ่มขึ้น (Chaleoykitti et al., 2014)

นอกจากนี้สถานการณ์ในปัจจุบันกลับพบว่า มีพยาบาลวิชาชีพบางส่วนที่ไม่มีความสุขในการทำงาน จำนวนพยาบาลน้อยลงจากการลาออก หรือการย้ายสายงาน จึงส่งผลต่ออัตราการคงอยู่ในวิชาชีพลดลง (Srisupan and Sawaengdee, 2012 , Phugkaew and Wattanapradith, 2016) พยาบาลวิชาชีพบางคนคงมีความคิดต้องการย้ายงาน หรือลาออกหากมีทางเลือกที่ดีกว่า (Chirawatkul et al., 2012) ความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นขณะปฏิบัติการพยาบาลท่ามกลางข้อจำกัดและแรงกดดันมีโอกาสมากขึ้น ด้วยเหตุนี้พยาบาลวิชาชีพทุกคนจึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในการทำความดี มีขวัญและกำลังใจในการทำงานของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ มีหัวใจของวิชาชีพพยาบาลเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งพัฒนาการใช้ทรัพยากรต่างๆ

(Outchareon and Damnoen, 2016) กำหนดเป็นนโยบายนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติตามความต้องการของผู้บังคับบัญชาได้อย่างเหมาะสม (Phrapalad Somchai Payogo and Uthai Sudsukh, 2015) ดังที่ฟลอเรนซ์ ไนติงเกล สุภาพสตรีแห่งดวงประทีป ยกย่องว่าพยาบาลวิชาชีพเป็นผู้มีจริยธรรมในตนเอง ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเอื้ออาทร (caring) และมีความเมตตากรุณา (compassion) มีหน้าที่ให้การพยาบาลผู้ป่วยเพื่อบรรเทา ดูแลและลดความทุกข์ทางกาย ลดความไม่สบายใจ บรรเทาอาการเจ็บป่วย โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การมอบความสุขให้ผู้รับบริการ จนสามารถฟื้นฟูสุขภาพกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติ ไม่สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนใดๆ ให้แก่ตนเองและผู้อื่น มุ่งสร้างประโยชน์สุขเพื่อตนและสังคม แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน วิชาชีพพยาบาลกำลังประสบปัญหาและอุปสรรคทั้งภายในจิตใจและจากปัจจัยภายนอกหลายมิติ พยาบาลวิชาชีพบางคนอาจบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ต้องโดนตำหนิ หรือเกิดข้อร้องเรียน และได้รับโทษ ซึ่งในการทำงานพยาบาลทั้งเหนื่อย ทั้งหนัก ทำงานไม่เป็นเวลา ทำงานทั้งกลางวัน กลางคืน เรียกได้ว่าเป็นงานที่ไม่มีวันหยุดต้องผลัดเปลี่ยนกัน ตลอด 24 ชั่วโมง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ในสังคมปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนพยาบาลทำให้เกิดการย้ายงาน ทำให้สูญเสียพยาบาลไปภาคเอกชน จากปัญหาภาระงานหนัก เครียด เรื่องค่าตอบแทนและเรื่องการบรรจุเข้ารับราชการ มีงานวิจัยที่สนับสนุนเรื่องการคิดคงอยู่ในอาชีพพยาบาลพบว่า มาจากมีใจรักในวิชาชีพ และมองว่าการทำงานเป็นการได้ทำบุญ เพราะสามารถช่วยให้ผู้ป่วยพ้นทุกข์ทรมาน ส่วนพยาบาลที่มีความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจะมีความศรัทธาในความคิด กล่าวหาญ มีความเป็นมิตรและสุภาพอ่อนโยน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา สำหรับแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ วิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการคือ หลักสุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ (Buddhadasa, 2550) โดยเป้าหมายสุดท้ายของพระโพธิสัตว์คือ การบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเพื่อการตรัสรู้ ส่วนปุถุชนทั่วไปสามารถนำหลักธรรม 4 ประการดังกล่าวมาประพฤติปฏิบัติ โดยอาศัยความสงบเย็นของจิตใจที่บริสุทธิ์ ใช้ความอดทน ความเพียรพยายามในการต่อสู้กับกิเลส และต้องใช้ปัญญารับรู้ตามความเป็นจริง มีความเมตตากรุณาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากกิเลสและกองทุกข์ ดังนั้นสภาพจิตใจภายในของบุคคลต้องได้รับการฝึกฝนด้วยวิธีการที่ถูกต้องจึงจะสามารถใช้ขันติพัฒนาตน เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่สามารถเป็นแบบอย่างได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ และศึกษาหลักธรรมที่เป็นปณิธานในการปฏิบัติงานคือเรื่อง ความมีเมตตากรุณา เสียสละอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ก่อน จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่พยาบาลวิชาชีพท่าน

อื่นๆ ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังทุ่มเท เสียสละมุ่งมั่น และยังคงอยู่ในงานวิชาชีพท่ามกลางสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่อัตราการว่างงานของพยาบาลวิชาชีพและอัตราการคงอยู่ในวิชาชีพ กำลังส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งในการทำงาน และขวัญกำลังใจของบุคลากรในระบบสาธารณสุขประเทศไทยในสภาวะการณ์ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องของคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) นอกจากนี้การรวบรวมข้อมูลจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participatory observation) การบันทึกเสียง การถ่ายรูป และการจดบันทึก ในขณะที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียงสนทนาที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์ด้วย เพื่อนำมาถอดเทปแบบคำต่อคำ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือการจัดกระทำกับข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อหาหัวข้อ (category) หัวข้อย่อยซึ่งเกี่ยวข้องกับหัวข้อใหญ่ (sub-category) สิ่งที่เป็นเงื่อนไข (condition) ผลที่ตามมา (consequence) หรือสิ่งที่เกิดร่วมกัน (concurrency) รวมถึงการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) และหาความสอดคล้องของคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา หลักธรรมด้านสุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี ซึ่งเป็นวิถีการสร้างบารมีตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่

ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจากเอกสารวิชาการ หนังสือที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้เขียน แต่ง หรือบรรยายและจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาเกณฑ์คุณสมบัติของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติ โดยเบื้องต้นจะทำการรวบรวมข้อมูลในด้านเอกสาร ตำราวิชาการที่เกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาล

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยการสัมภาษณ์พยาบาลที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยประจำปี 2557 จำนวน 7 คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุคือหลักสุทธิ หลักปัญญา หลักเมตตา หลักขันติ เพื่อหาความสอดคล้องหรือเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณสมบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยสรุปและนำเสนอผลวิเคราะห์ที่ได้เกี่ยวกับลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ

ผลการวิจัย

1. วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ

ผลการวิจัยพบว่า พระโพธิสัตว์หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ตื่นและเบิกบานจากการเป็นผู้ฉลาดหรือบัณฑิต มีปัญญาฝึกฝนในมรรคทั้ง 4 คือ โสตาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค (Assavavirulhakarn, 2014: 20) ด้วยการบำเพ็ญบารมี รู้แจ้งถึงที่สุด มีความตั้งมั่น มุ่งมั่น เน้นหนักด้วยการสร้างบารมีธรรม เพื่อตัดกิเลส ตัณหาและการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้น (จากกองทุกข์) มีแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันในหลักจริยธรรมและหลักคุณธรรม เพื่อสร้างบารมีธรรมตามแนวทางของพระพุทธเจ้าให้ประสบความสำเร็จ พระโพธิสัตว์ มี 2 ลักษณะคือ 1) พระนิยตโพธิสัตว์ คือ พระโพธิสัตว์ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและ 2) พระอนิยตโพธิสัตว์ คือ พระโพธิสัตว์ที่ไม่แน่ว่าจะได้ตรัสรู้เนื่องจากมีธรรมสมโภชาน 10 ไม่ครบทุกข้อและแบ่งตามการบำเพ็ญเพียรได้ 3 ระดับ

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้นำเสนอแนวคิดการสร้างบารมีด้วยหัวใจพระโพธิสัตว์ โดยจารึกไว้ดังนี้ 1) สุทธิ คือ จิตบริสุทธิ์ ไม่หลงใหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย 2) ปัญญา คือ รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง 3) เมตตา คือ ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บ ตาย และ 4) ขันติ คือ อุดทน

จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถือเป็น การ “เพาะโพธิ์” ขึ้นในตน สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ว่าการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ มีเป้าหมายคือการบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณและตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุคือจิตใจที่บริสุทธิ์ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส มีจิตใจที่เบิกบานเปรียบได้กับหลักสุทธิตั้งใจในสิ่งที่ตนควรรู้โดยไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง แต่ต้องรู้ถึงทางดับทุกข์คือหลักปัญญา และมีความไม่เห็นแก่ตัว มีมิตรภาพที่ดีต่อผู้อื่น เห็นทุกชีวิตเป็นเพื่อน เกิดแก่ เจ็บตายคือหลักเมตตา และใช้ความอดทนความเพียรพยายามโดยอดทนจนกว่าจะประสบความสำเร็จ คือหลักขันติ หลักธรรมะทั้ง 4 ข้อนี้เป็นหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ที่มีบันทึกไว้เป็นมรดกที่ขอฝากไว้ในเอกสาร ตำรา หนังสือ ที่ท่านแต่งและการเขียนจารึกไว้บริเวณองค์รูปปั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่สวนโมกข์อำเภอไชยา และสวนโมกข์กรุงเทพฯ (หอจดหมายเหตุ) ท่านพุทธทาสภิกขุ

2. คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศ

พยาบาลวิชาชีพเป็นบุคลากรด้านสุขภาพที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลช่วยเหลือประสานงาน รวมทั้งพิทักษ์สิทธิ์ผู้ป่วยและอำนวยความสะดวกให้ผู้รับบริการได้รับบริการพยาบาลและบริการสาธารณสุขในทุกระดับที่มีมาตรฐานตั้งแต่การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคการบำบัดรักษาพยาบาลและการช่วยฟื้นฟูสภาพทั้งในและนอกสถานพยาบาลหรือในชุมชน เนื่องจากผู้รับบริการทุกคนมุ่งหวังที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน จากการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ทำงานมานาน 10 - 30 ปี ต่างก็มีความคิด ความรู้สึกเหมือนกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

พยาบาลเป็นผู้ที่ต้องมีความเสียสละ ซึ่งการเสียสละของพยาบาลเป็นการแบ่งปันความสุขและความรู้ของตนเองให้กับผู้อื่นดังเช่น “จิตอาสา เป็นหลักการที่อยากช่วยเหลือผู้อื่นเป็นความเสียสละแม้นอกเวลาทำงาน โดยได้ไปร่วมช่วยเหลือเด็กถิ่นทุรกันดาร ส่วนด้านวิชาการได้ช่วยเหลือให้คำปรึกษางานวิจัยแก่นักวิจัยซึ่งเสียสละเวลาส่วนตัวให้ด้วยความยินดี” (Cheomthong, 2016) ด้านการดูแลรักษาพยาบาลเพื่อความสุขสบายกายใจและให้การพยาบาลตามแผนการรักษา ตลอดถึงการให้ความรู้ คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลตัวเองขณะเจ็บป่วย และการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย ในบางครั้งต้องเสียสละทรัพย์ และเวลา เพื่อเกิดประโยชน์แก่ผู้รับบริการ เช่น พยาบาลบางครั้งก็ซื้ออาหารให้กับผู้ป่วยที่ไม่มีญาติ ให้เงินค่ารถกลับบ้าน สำหรับการเสียสละเวลานั้นโดยหน้าที่แล้วพยาบาลจะทุ่มเทเวลาเพื่อให้งานในมือสำเร็จส่งต่อพยาบาลคนต่อไปจึงจะถือว่างานสำเร็จเรียบร้อย (Satdham, 2016) พยาบาล

วิชาชีพส่วนมากจึงเสียสละเวลาแ่งงานเป็นปกตินิสัย ในบางครั้งหมดเวลาทำงานแล้ว แต่งานยังต่อเนื่องไม่เสร็จจึงช่วยกันทำงานต่อจนสำเร็จ เช่นงานห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉิน มีผู้ป่วยถูกรถชน บาดเจ็บสาหัส ต้องช่วยกันป้อนหัวใจเพื่อช่วยเหลือชีวิตที่อยู่ในภาวะวิกฤติ พยาบาลก็ช่วยกันเป็นทีมต่อจนกระทั่งการช่วยเหลือครั้งนี้ผ่านไปด้วยดี อาจล่วงเวลาทำงานของตน 1-2 ชั่วโมง บางครั้งต้องกลับบ้านเที่ยงคืนก็เป็นกลับบ้านตีหนึ่งตีสอง เป็นต้น พยาบาลยินดีให้บริการด้วยความเต็มใจ เพราะมีเมตตา และเมตตาเป็นพื้นฐานในการทำความดีอื่นๆ จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า พยาบาลวิชาชีพเป็นงานที่เสียสละทั้งร่างกาย และเวลาเพื่อผู้อื่น ใช้ความอดทนสูง เพื่อให้การพยาบาลบุคคลตั้งแก่เกิด จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตด้วยความมีเมตตาด้วยความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถและเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งเป็นคำกล่าวของจิตตภา นามเกาะ อดีตหัวหน้าพยาบาลโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา (Perdsiri, 2016)

จากการศึกษาค้นคว้าและสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติประจำปี 2557 จากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย โดยการนำแนวทางการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ 9 ข้อและจริยธรรมวิชาชีพ 50 ข้อมาเปรียบเทียบกับหัวใจของพระโพธิสัตว์ทั้งประเภทการพัฒนาคุณภาพการพยาบาลในสาขาต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ คือ สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี เพื่อให้พยาบาลได้เห็นแบบอย่างที่ดี และตระหนักในคุณค่าของตนเองและของวิชาชีพ เกิดแรงบันดาลใจ ในการที่จะทำความดี ด้วยความเพียรพยายาม และอดทน มีเมตตาประกอบไปด้วยปัญญาในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และเพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลเกิดความสุขในการทำงานและความสมดุลในชีวิต เกณฑ์คุณสมบัติของพยาบาลวิชาชีพเพื่อคัดเลือกพยาบาลดีเด่น ที่กำหนดโดยสภาการพยาบาลที่ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง) และเกณฑ์สมาคมพยาบาลที่กำหนดมีความสอดคล้องกัน โดยแตกต่างกันในบางข้อที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของพยาบาลดีเด่นที่แยกสาขา โดยพยาบาลวิชาชีพดีเด่นของสมาคมพยาบาลประจำปี 2557 ที่เป็นกลุ่มประชากรได้รับการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ ดังนี้คือ มีคุณธรรมประกอบด้วยความเมตตากรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมีมนุษยสัมพันธ์ดี ความสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ รักษาจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีพัฒนาตนเองอยู่เสมอปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม และประพฤติตนตามกฎหมาย กฎ ระเบียบแบบแผน และมีศีลธรรมอันดีเป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปและเพื่อนร่วมงาน ได้รับการยกย่องจากสังคมมีความรับผิดชอบสูงต่อภารกิจ หรือภาระที่ผูกพัน และสามารถได้ผล

สำเร็จตามความมุ่งหมายมีความสามารถในการบริหารจัดการที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์ เป็นผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์หาแนวทางปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น สามารถนำความเจริญมาสู่วิชาชีพและสถานที่ที่ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่นที่ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศหรือต่างประเทศเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยในประเด็นทางการพยาบาล

3. วิเคราะห์ความสอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีลักษณะที่สำคัญที่สอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ดังนี้ 1) หลักสุทธิบารมี คือ มีความบริสุทธิ์หรือสุจริตของพฤติกรรมพยาบาลทั้งทางกาย วาจา ใจ มีสติสมาธิและมีความสุข เบิกบานใจในการทำงาน 2) หลักปัญญาบารมี คือ มีความมุ่งมั่นแสวงหาความรู้มาพัฒนาคุณภาพการพยาบาล ด้วยงานวิจัยตัวใหม่ และสามารถถ่ายทอดแก่พยาบาลคนอื่นได้ 3) หลักเมตตาบารมี คือ มีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเพื่อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อนและหลังจากได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ มีจิตอาสาสอดคล้องกับแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่าเมตตา คือ “ความไม่เห็นแก่ตัวมิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่ เจ็บตาย” 4) หลักขันติบารมี คือ มีความใจเย็นอดทนลดความขัดแย้ง มีสติข่มความโกรธ ความไม่พึงพอใจ มีการปรับตัว มีการพัฒนาจิตใจ มีการสื่อสารที่ดี มีการฟังอย่างลึกซึ้ง พัฒนาตนเองด้วยหลักธรรม เช่น ใช้หลักพรหมวิหาร 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อป้องกันการเกิดข้อร้องเรียนในการทำงาน และได้รับคำชื่นชม มีความเจริญรุ่งเรืองในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่าขันติ คือ ความอดทน จนกว่าจะประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

วิเคราะห์ความสอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ ผลการวิจัยพบว่า พยาบาลวิชาชีพดีเด่นปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ปราศจากสิ่งที่เศร้าหมอง อิจฉาริษยา อาฆาตพยาบาท หรือการทำจิตใจให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถทางสติปัญญา เป็นผู้ที่มีปกติวิสัยที่ประกอบด้วยทาน ศีล และภาวนา เป็นผู้มีความรู้ตามความเป็นจริงประกอบด้วยหลักของเหตุและผล และสามารถนำความรู้ที่มีในตนไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามปัจจัยที่ปรากฏว่า “พยาบาลวิชาชีพต้องมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพพยาบาล ทำงานด้วยจิตที่เสียสละ อดทนต่อปัญหาอุปสรรคและให้ข้อคิดว่า “เราเกิดมาเพื่ออยากให้คุณอื่น อยากจะเป็นเหมือนเรา เพราะสุขสุดของคนคือ ได้เป็นตัวอย่างให้คนอื่น” (Vongmanee, 2016) ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพผู้ได้รับรางวัลทั้งหมดมีลักษณะคล้ายกันคือมีหลักธรรมทั้ง 4 ข้อตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ คือ หลักสุทธิ หลักปัญญา หลักเมตตา และหลักขันติ และอยู่ภายใต้กรอบจรรยาบรรณและจริยธรรมของวิชาชีพพยาบาล “พยาบาลต้องมีหลักธรรม วิริยะ เมตตา ปัญญา และถ้ายังมีจิตใจไม่เข้มแข็งหรือมีประสบการณ์ที่กษะน้อย ต้องเพิ่มความอดทนเข้าไปเป็นอันดับแรก คือการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้บรรเทา หรือพ้นทุกข์ทรมาน ต้องมีความอดทน ความเพียรพยายาม เมตตาที่ประกอบไปด้วยปัญญา” (Phra Udomprachathon, January 31, 2016) ฉะนั้นคุณลักษณะของพยาบาลที่มีความสุขจะต้องมีหลักธรรมประกอบจิตใจ อาทิเช่น หลักพรหมวิหาร 4 มีขันติธรรม มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ มีจิตใจที่สงบเย็น การแสดงออกทางกิริยาวาจาท่าทางสุภาพเรียบร้อย ไม่อคติ บำเพ็ญตนเสียสละเสมือนพระโพธิสัตว์เสียสละเพื่อประโยชน์ของคนอื่นตลอดเวลา

การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มีแนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน แต่จุดมุ่งหมายของพระโพธิสัตว์คือพระนิพพาน ส่วนพยาบาลวิชาชีพมุ่งหวังเพื่อการประกอบอาชีพได้ตามปณิธาน มีความเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น และปรารถนาให้ผู้ป่วยผู้รับบริการได้รับบริการที่ดีมีคุณภาพความปลอดภัยและพึงพอใจ ภายใต้จรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถได้คำตอบที่นำไปประยุกต์ใช้เสริมสร้างคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพและเพิ่มคุณค่าแก่ตนเองและวิชาชีพในการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้นำเสนอแนวความคิดการสร้างบารมีด้วยหัวใจพระโพธิสัตว์ ได้แก่ 1) สุทธิ คือ จิตบริสุทธิ์ ไม่หลงไหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย 2) ปัญญา คือ รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง 3) เมตตา คือ ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บ ตาย และ 4) ชันติ คือ อุดหนุน จนกว่าจะประสบความสำเร็จ พยาบาลวิชาวชิพตีเด่น ผู้ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติในปีพ.ศ.2557 เป็นผู้มีคุณลักษณะที่ประกอบด้วย คุณสมบัติทั่วไปตามข้อกำหนดของสภาพพยาบาลและคุณสมบัติส่วนตัว เป็นผู้เสียสละอุทิศตนและบำเพ็ญประโยชน์แก่วิชาชีพพยาบาลหรือสังคม จนเป็นที่ประจักษ์ในการกระทำที่เกิดประโยชน์และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พยาบาลวิชาวชิพรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อการประยุกต์ใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาวชิพกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพยาบาลวิชาวชิพในปัจจุบันเนื่องจาก ความไม่สงบภายในใจ ความไม่เข้มแข็งของจิตใจ พยาบาลควรได้ปฏิบัติสมาธิภาวนามากขึ้น เพราะการกำหนดรู้สติสามารถทำได้ทุก เมื่อฝึกให้เป็นประจำจะทำให้เกิดทักษะในเรื่องความอดทนสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ได้ดียิ่งขึ้น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้รับบริการได้ดีขึ้น จนสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พยาบาลรุ่นต่อไปและเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่คนอื่นๆ เป็นการส่งเสริมคุณค่าของวิชาชีพพยาบาลและตนเองยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การศึกษาเพื่อวิเคราะห์กรอบจรรยาบรรณวิชาวชิพพยาบาลเพื่อการส่งเสริมขันติธรรมในพยาบาลวิชาวชิพ
- 2) การศึกษาหลักธรรมในการพัฒนาพยาบาลวิชาวชิพกับภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ
- 3) การนำรูปแบบการปฏิบัติงานของวิชาวชิพไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมด้วยหลักหัวใจพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ

References

- Assavavirulhakarn, P. (2014). The way of Bodhisattva for the Public. Bangkok: Buddhadasa Bhikkhu. (2007). **Handbook for Mankind**. Bangkok: Thammasapa.
- Chaleoykitti, S. (2014). Patient Safety and Quality of Nursing Service. **Journal of The Royal Thai Army Nurses**. 15 (2), 66-70.
- Cheomthong, T. (2016). Senior registered nurse, **Interview**. February 4.
- Chirawatkul, S. (2012). Happiness and Professional Attachment amongst Thai Registered Nurses. **Thai Journal of Nursing Council**. 27 (4), 26-42.
- Kaewtem, Y. (2013). Legal Liabilities and Considerations in Clinical Supervision of Student Nurses. **Thai Journal of Nursing Council**. 28(3), 5-18.
- Kajornvongwatthana, O. (2016). Senior registered nurse, **Interview**. February 3.
- Namkho, T. (2016). Senior registered nurse, **Interview**. January 31.
- Outchareon, S. and Phrapalad Somchai Damnoen. (2016). The Effectiveness of Communication Tools for Conflict Management between Officials and Recipients of Foreign Services in Samphran Hospital, Nakhon Pathom Province. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**. 9(1), 969-980.
- Perdsiri, N. (2016). Senior registered nurse, **Interview**. February 8.
- Phra Udomprachathon. (2016). Abbot of Wat Phra Bart Nam Phu. **Interview**. January 31.
- Phrapalad Somchai Payogo and Uthai Sudsukh. (2015). Buddhist Integration of Caring For Chronic Diseases in Thai Society. **Journal of MCU Peace Studies**. 3(2), 45-64.
- Phugkaew, V. and Wattanapradith, K. (2016). Buddhist Peaceful Means for Reach Registered Nurses of Wihandaeng Hospital in Saraburi Province to Reach Happiness. **Journal of MCU Peace Studies**. 4(1), 155-173.
- Satdham, A. (2016). Senior registered nurse, **Interview**. February 5.

Sooksaghun, O. Senior registered nurse, **Interview**. January 31.

Srisuphan, W. and Sawaengdee, K. (2012). Recommended Policy-Based Solutions to Shortage of Registered Nurses in Thailand. **Thai Journal of Nursing Council**. 27(1), 5-12.

Suttiprom, S. (2016). Senior registered nurse, **Interview**. February 3.

Vongmanee, G. (2016). Senior registered nurse, **Interview**. February 4.